Sisukord

- Saateks 7
- Aia rajamine ja hooldamine 9
- Istutamine 41
- Kastmine 51
- Loodus 61
- Lõikamine 75
- Muld 83
- Muru 95
- Saak 103
- Taimed 111
- Taimekaitse 157
- Väetamine 169

Saateks

Igal aednikul on oma kogemused, tõekspidamised ja arusaamad. Aedniku töö on loov ja aiatööga kogunenud tõekspidamised isikupärased. Osa tõekspidamisi osutuvad neile talupoja tarkusega lähenedes paraku müütideks ehk valeuskumusteks, sest need on kujunenud ebausu, eelarvamuste, liialduste ja suurustamise pinnalt. Otsustage ise, kui palju on järgnevatel müütidel tõepõhja all.

Müütide murdmisel on abiks olnud nii isiklikud kogemused kui ka ajakirjanduses (Maakodu, Maa Elu, Eesti Loodus jt) ja erinevatel veebisaitidel ning blogides (Keskkonnaamet, Hortes, Seemnemaailm, Rebase talu, Looduskalender jt) jagatud teadmised ja nõuanded.

Margus Maripuu

AIA RAJAMINE JA HOOLDAMINE

Üks maakoht ilma õunapuu- ja lilleaiata on kui roog ilma soolata või nädal ilma pühapäevata.

Carl Robert Jakobson

Aia rajamine on kulukalt kallis lõbu

Aia rajamine sõltub väga paljust, kuid piisavalt on ka kokkuhoiuvõimalusi. Kindlasti ei tohi kokku hoida mullatöödelt – neid eeskujulikult ja sihipäraselt tegemata ei sünni kaunist aeda. See on nagu majale vundamendi rajamine, ilma ei saa ehitada. Kokku hoida saab taimede valikul: suuremad istikud ning uued ja kaitsealused sordid on kallimad. Konteinertaimedest märksa odavamad on paljasjuursed istikud, mida saab osta-istutada kevadel ja sügisel. Kulusid aitab hajutada seegi, kui rajate istutusalad järk-järgult aja jooksul, mitte kõiki korraga. Köögivilja- ja ürdiaia rajamine ei pea maksma palju raha. Mõnede põhitööriistade ja odavamate seemnete või istikute abil jääte oma aeda luues eelarve piiresse. Häid aiakujundusideid saate veidi ringi vaadates tasuta, raha ei tohi kokku hoida ka hea mulla, komposti ja orgaanilise väetise pealt.

Oskan ise oma aeda hooldada, sest olen palju raamatuid ja ajakirju lugenud

Paljudest töövõtetest on lugedes või jooniseid vaadates siiski raske aru saada. Parem on lasta praktikul need ette näidata ja küsida temalt juhiseid, eelkõige kulub asjatundja hea nõuanne ära oksi lõigates ja taimi väetades. Ka teie parimad tuttavad võivad oma nõuannetega eksida, kui nad pole professionaalsed aednikud või haljastustöötajad.

Kusagil on olemas täiesti hooldusvaba aed

Kindlasti olete kuulnud sõna igiliikur ja teate, et sellist seadet pole olemas, kuna see rikuks termodünaamika esimest ja teist seadust. Hooldusvaba aiaga on sama lugu. Utoopia meelitab ja hirmutab nagu äike! Juba aia kontseptsioon ise kõneleb hooldusvabaduse vastu, sest aed on olemas tänu inimese hoolitsusele. Kogu planeet Maa oli algselt „kujundatud" tohutu hooldusvaba aiana, enne kui inimene käised üles kääris. Kuid isegi see pole päris tõsi, kuna igas ökosüsteemis on palju iseeneslikke „hooldusprotsesse". Hooldusvabadusest saame rääkida vaid teatud määral, saame kokku hoida aega ja tööjõudu, säästa energiat. Aia hooldustaseme saame alati ise valida. Seega, kui puutute kokku kellegagi, kes on täiesti kindel, et hooldusvaba aed on olemas, tehke viisakas kummardus ja minge kogenumate, haritumate ja targemate aednike juurde. Loodusarmastus ei tähenda ju teadmatust. Ühest küljest saame jätta kõik nii nagu on ja loodus saab lõpuks kuidagi kõigist meie hädadest üle. Aga mis jääb siis tulevastele põlvkondadele? Ka niidu- ja aasataimestik pole hooldusvaba, ilma regulaarse niitmiseta muutub niit aja jooksul rohtunud tühermaaks. Isegi asfalt vajab hooldust (nt lehtede, liiva, prahi pühkimist), kõnniteedest ja murust rääkimata. Hooldamise lihtsusele tuleb mõelda juba aeda planeerides.

Närtsinud õied ja lehed tuleb eemaldada

See soovitus on ainult osaliselt õige. Eemaldada tuleks see osa lehtedest, mis on närtsinud ja mitte kõiki, muidu ei saa taim järgmisel aastal uuesti õitseda. Taim vajab fotosünteesiks rohelisi lehti, et neisse energiat ja toitaineid talletada. Närtsinud õied tuleks ära murda, kui just ei soovita saada seemneid. Vanu õisi murdes stimuleerime uute õite teket.

Aias tuleb sügisel kõik ideaalselt korda teha

Ei, jätke vanad õisikuvarred ja kõrrelised talveks peenrale ning lõigake need alles kevadel tagasi. Need on olulised taimede talvise kaitsena ning putukatele ja lindudele varju- või toiduallikana. Talvel on kena vaadata härmas õisikuvarsi. Jätke ka lehed peenardele. See kaitseb mulda ja on toiduks vihmaussidele jt. Haigestunud taimevarred ja -lehed eemaldage kohe, kui neid märkate ja põletage.

Aias ei tohi olla midagi ripakil ega lohakil

Väga steriilne aed mõjub väsitavalt, sellises aias ei teki emotsioone ega mõnusat meeleolu. Selline aed ei sobi ka seal elavatele kasulikele putukatele, liblikatele, mardikatele, lindudele ja loomadele. Pigem soovitaks n-ö elegantset lohakust aias. Palju oleneb ka inimtüübist. Kindlasti on ka neid inimesi, kelle aias valitseb alati kord ja puhtus.

Aiatöid peab tegema kummargil, upakil, küürutades või põlvili

Paljud inimesed arvavad, et nad ei saa harida juurviljaaeda, sest ei suuda põlvedele laskuda. Õnneks on olemas suurepäraseid lahendusi, mis võimaldavad peaaegu kõigil aiatööd nautida. Tõstetud peenrad ja kõrgendatud konteineraiad lasevad tööd teha just teile sobival mugaval kõrgusel.

Maipühadeks tuleb puud valgeks lubjata

Mõnda aednikku võrreldakse Vene aednikega, kes enne mai algust puid valgendavad. Naabrite juures valgendatakse ka allee- ja pargipuid. Valgendamise eesmärk on proosaline: kaitsta puid päikesepõletuse ja külmalõhede eest. Koor saab päikesepõletusi ja külmub läbi, kõleda tuule käes muutub see hapraks ja lõheneb, haigestub ja koorub. Desinfitseeriva toimega pasta takistab kahjurite levikut, hävitab samblad ja samblikud, kaitseb kevadpäikese eest. Valgendada tuleks mitte ainult tüve, vaid ka jämedamaid võraoksi, kuna neidki kahjustavad päikesepõletused ja külmalõhed. Valgendada tuleks juba sügisel või talvel (jaanuari alguseni). Päikesepõletused ja külmalõhed tekivad tavaliselt veebruaris-märtsis, selleks ajaks peab see töö tehtud olema. Kõige ohtlikumad on puudele päikeselised veebruari- ja külmad märtsipäevad: veebruaripäikeses soojeneb tume puutüvi päeval +9 kuni +11 °C-ni – see temperatuur on piisav, et puu ärkaks ja algaks mahlade liikumine. Samas külmutavad öised külmad (kuni -10 °C) liikuma hakanud mahla, see kutsub esile kudede purunemise – nii tekivadki koorele pikad külmalõhed.

Puid valgendatakse mitmesuguste segudega: lubjalahusega, vesiemulsioon- ja vesidispersioonvärviga. Põhiline on, et tüve pealispind oleks valge, et valgendisegu laseks koorel „hingata“ ja vihm ei uhuks seda ruttu maha. Selleks lisatakse põhisegule aineid, mis tagavad kleepuvuse. Sobivad savi, roheline seep, piim, kaseiinliim. Euroopa aednikud kasutavad tihti lubja või värvi asemel hoopis savi ja veisesõnniku segu koos puutuhaga. See on väga mõistlik lahendus, kuna savi kaitseb hästi tüve päikese, külma ja tugeva tuule eest, kuid samal ajal ei tungi

see koore pooridesse, lastes taimedel hästi hingata. Sõnnik aga kleebib savi kinni ega lase sel maha valguda, sõnnik sisaldab ka toit- ja bioaktiivseid aineid. Sellele segule võib lisada veidi lupja ja raudsulfaati, need on head haiguste profülaktikaks. Niisugune valgendi on kollaka kuni salatirohelise värvusega ja see mõjub tüvedel väga esteetiliselt.

Aiatöid on keeruline teha

Õigete tööriistadega on aiatööd lihtsad. Õiged kindad kaitsevad teie käsi. Laia äärega müts aitab hoida päikese näost ja kaelast eemal. Aiajalatsid hoiavad jalad kuivana. Aiatööpink võib aidata töötada maapinnal, ilma et peaksite põlvi pingutama.

Mida paremaid tööriistu kasutate, seda parem on teie aed

Paljud väga head aednikud kasutavad kõige lihtsamaid tööriistu. Tähtis on, et tööriistad oleksid käepärased ja sobiksid töö tegemiseks. Sageli on parem alustada mõne tööriistaga ja oma kogu aeglaselt üles ehitada. Või veel parem – laenake vähekasutatavaid tööriistu naabritelt või pereliikmetelt vastavalt vajadusele. Ultramoodsaid muruniidukeid, mullafreese, lehe- ja lumepuhureid jne ei ole vaja osta.

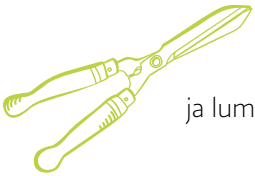

Aiandus on stressirohke

Aiatöö võib ajuti olla stressirohke, kuid seda juhtub harva ja eriti kiirel hooajal. Palju rohkem on hetki, mis inspireerivad aednikku ning pakuvad rõõmu, lõõgastust ja rahu. Päikesepaistelisel õuel viibimine, lillelõhna nuusutamine, linnuhäälte nautimine ja oma töö ilusate tulemuste nägemine vabastab ajus dopamiini – hea enesetunde hormooni – ja serotoniini, mis on looduslik antidepressant.

> Aial on salakaval omadus kalliks maksma minna ning samas jätta süütu mulje, et tegelikult ei kulutanud te tema hüvanguks ju sentigi ...
>
> Esther Meynell

Aiatöö on kehale raske

Päikesepaistelistel päevadel aias töötades saate juurde D-vitamiini, mis võib aidata teie kehal kaltsiumi toota ja luid tugevdada. Kasutage kindlasti päikesekaitsekreemi. Lisaks võib ka vähene igapäevane füüsiline aktiivsus olla kasulik kõigile, keda vaevab artriit. Kui tunnete pärast mõnetunnist aias tegutsemist kehalisi vaevusi, kasutage ergonoomilisi tööriistu, mis aitavad aiatöid lihtsamaks muuta.